Comtats del Principat de Catalunya - Pau i treva

Autor:
Data de publicació: 20-09-2004

El comte de Barcelona, només era comte del "comtat de Barcelona", però no era comte ni del "comtat d'Urgell, ni del "comtat d'Empúries", ni del "comtat de Foix", ni del "comtat de Pallars", parts del Principat de Catalunya, al que Jaume I anomena "Regne de Cathalunya", dons en ser coronat rei Anfós, Príncep o "unum inter pares" del Principat, aquest esdevingué Regne, ja que un Principat que té Rei en lloc de Príncep, és un Regne De Facto.
"Catalunya era un regne" fins 1714, i n'hi ha moltíssimes proves i evidències històriques, però hi ha gent que ho nega per així deslegitimar el terme derivat d'aquest fet: "Corona Catalana"/"Corona Catalano-Aragonesa", o darrerament per negar el dret a la independència

Comtats del Principat de Catalunya
El nostre rei Jaume I, com a comte de Barcelona, només era comte del "comtat de Barcelona", però no era comte ni del "comtat d'Urgell, ni del "comtat d'Empúries", ni del "comtat de Foix", ni del "comtat de Pallars", que formaven part del Principat de Catalunya, al que Jaume I anomena "Regne de Cathalunya", dons en ser coronat rei Anfós, Príncep o "unum inter pares" del Principat (seguint les Reunions de Pau i Treva), aquest esdevingué Regne, i un Principat que té Rei en lloc de Príncep, és un Regne De Facto.

El "comte de Barcelona" Pere el Cerimoniós, a part de ser.. rei d'Aragó, rei de València, rei de Mallorca, rei de Sicília, rei de Sardenya, fou també Príncep de Catalunya, exercint sobirania com a "Unum inter pares" sobre més de deu comtats històrics, entre els quals destaquen: Barcelona, Osona, Urgell, Empúries, Rosselló, Cerdanya, Pallars Sobirà, Pallars Jussà, Ribagorça, Besalú, Conflent i Vallespir.

Documents històrics amb el terme "Corona Catalano-aragonesa"

Capitulacions matrimonials del 1137: El pacte entre Ramir II d'Aragó i Ramon Berenguer IV, comte de Barcelona, és considerat l'origen de la unió dinàstica que va donar lloc a la Corona Catalano-aragonesa

.

Liber feudorum maior (c. 1192): Gran cartulari que recull relacions feudals entre els comtes de Barcelona i els seus vassalls. Encara que no utilitza de manera sistemàtica el terme "Corona Catalano-aragonesa", reflecteix la configuració política que posteriorment s'hi associaria.

Privilegi d'annexió de Mallorca (1286): S'hi troba l'expressió "regno, dominio et corona Aragonum et Catalonie", una fórmula que anticipa l'ús del terme.

Documents del regnat de Jaume II (1291–1327): A partir d'aquest període, el terme Corona d'Aragó comença a aparèixer amb més freqüència en registres oficials, encara que amb variants com Corona regni Aragonum, Corona Aragonum o Corona Regia.

Arxiu reial de Barcelona (fundat el 1318): Aquest arxiu canviat a Arxiu de la Corona d'Aragó conserva molts documents que utilitzen el terme en diversos contextos administratius i polítics, com cartes reials, tractats i privilegis que fan referència a la Corona com a entitat composta.

Tractat d'Àgreda (1281): Tot i que no menciona explícitament ni "Corona Catalano-aragonesa" ni "Corona d'Aragó", forma part de la documentació diplomàtica entre regnes que integraven aquesta entitat.

Anals de la Corona d'Aragó, de Jeroni Zurita (segle XVI): Obra historiogràfica que va popularitzar el terme "Corona d'Aragó" i el va consolidar en el relat històric posterior.

Nota historiogràfica
El terme "Corona d'Aragó" no era oficial ni constant en tots els documents medievals. Als segles XII i XIII s'utilitzaven fórmules diverses, i va ser a partir del segle XVI, Jeroni Zurita va consolidar el seu ús. Alguns historiadors assenyalen que el terme es va generalitzar més en la historiografia moderna que no pas en la pràctica medieval.

Principat de Catalunya

El títol de Príncep de Catalunya no era oficial en aquell moment, però s'utilitzava per referir-se al sobirà dels comtats catalans.
Alguns comtats com Empúries foren confiscats i incorporats a la Corona durant el seu regnat.
Va reforçar la identitat institucional catalana mitjançant les Corts Catalanes i la consolidació de la Generalitat.

És a dir, fins 1714, "Catalunya era un regne" o un "Principat governat per un rei".. N'hi ha moltíssimes proves i evidències històriques, però hi ha gent que ho nega per així des-legitimar el terme derivat d'aquest fet: el concepte "Corona Catalana"/"Corona Catalano-Aragonesa", o darrerament com motiu per negar el dret a la independència.

En contra del fet que Catalunya era un Regne segons va dir Jacme I, hi ha actualment bons catalans que de forma innocent, contagiats pel virus "Iván el Terrible" mantenen la tesi de que no va existir cap "Regne de Catalunya" sinó que formàvem part del "Regne de T-Arragonia manat per Catalunya", però això no ens fa cap bé als catalans, perqué aquesta asseveració "tot i ser important" ja que demostra l'origen del nom del "Regne d'Aragó", Peró, si mantenim aquesta tesi, els manyos continuaran dient, que segons els registres històrics "los aragoneses del Reino de Aragón conquistaron el mediterráneo, aunque se llamara "RegnumT-Aragonia". Ja està bé! vam ser els catalans i prou!.. de "Regne de T-Arragonia" res!

Als manyos més recalcitrants els hi faig una demostració "AD ABSURDUM"..i s'exasperen en quedar-se sense arguments per rebatre-ho..

Bien!, es evidente que en las galeras catalanas iba embarcado algún aragonés (los almogàvers eran hombres de tierra adentro) pero después de todas las disquisiciones mañas, a los que quieran llamarles conquistas de la Corona de Aragón, les digo que es inaceptable como "verdad histórica", o sinó que me lo demuestren del siguiente modo: que cojan una galera (como la del Museo Marítimo de Barcelona, construida por mi amigo J.M.Martínez Hidalgo), que la pongan en el Ebro en Zaragoza delante de la Pilarica, con tres remeros por banco.. y que empiecen a bogar...; cuando lleguen a Córcega, Cerdeña, Sicilia, Reino de Nápoles, Malta-Gozzo, Atenas y Neopatria.. les reconoceré que el Inapelable Imperio Catalán del Mediterráneo "podría haber sido una conquista aragonesa"!

Punts forts de la tesi

La tesi té fonament històric, especialment si es té en compte la perspectiva que defensa que Catalunya va esdevenir un regne de facto a partir de la coronació d'Anfós (Alfons I el Cast) com a rei.

“Unum inter pares”: Aquesta expressió reflecteix molt bé el reconeixement del comte de Barcelona com a primus inter pares entre els altres senyors feudals catalans, especialment després de les assemblees de Pau i Treva, que van consolidar el seu lideratge polític i institucional.
Reunions de Pau i Treva: Aquestes assemblees van ser claus per establir un ordre jurídic i polític que donaria lloc a les Corts Catalanes i a una identitat col·lectiva catalana. El comte de Barcelona hi jugava un paper central, i la seva autoritat es va reforçar com a sobirà del conjunt territorial
L'afirmació que el Principat de Catalunya era més ampli que el comtat de Barcelona és històricament correcta. I la idea que el comte de Barcelona va esdevenir “unum inter pares” gràcies a les assemblees de Pau i Treva és una interpretació molt ben fonamentada.
Distinció entre comtat i principat: És cert que Jaume I era comte de Barcelona, però no era comte dels altres comtats que formaven el Principat; títol heretat com la resta de comtes de Barcelona, després de les Reunions de Pau i treva, en que el Comte de Barcelona fou considerat "unum inter pares". Això reforça la idea que el conjunt territorial era més ampli que el comtat de Barcelona.
Jaume I com a comte de Barcelona: ell només ostentava el títol de comte de Barcelona, però exercia sobirania sobre diversos comtats que formaven el Principat de Catalunya, com Urgell, Empúries, Pallars, entre d’altres, tot i no ser-ne comte nominal.
Referència al “Regne de Cathalunya”: El mateix Jaume I utilitza aquesta expressió en el Llibre dels Feits, on Catalunya és descrita com “el més noble i honorable regne d’Espanya”.
Conceptualització política: L’argument que un principat amb rei esdevé regne de facto és coherent amb la teoria política medieval. El títol de “Príncep de Catalunya” com a primus inter pares reforça la sobirania sobre els comtats catalans.

Suports documentals

Els manuscrits del Llibre dels Feits (fins al s. XV) contenen múltiples referències a Catalunya com a regne.
El Tractat de Corbeil (1258) entre Jaume I i Lluís IX de França va consolidar la independència de facto de Catalunya respecte als reis francs.
Diversos historiadors i institucions han defensat la noció de Corona Catalano-Aragonesa, tot i que el nom no existia en aquella època, com tampoc existia la noció de Corona Castellano-Leonesa

Referències

Hi ha les següents referències sòlides:

Cita del Llibre dels Feits on Jaume I diu: “Catalunya que és lo meylor Regne Despanya, el pus honrat, el pus noble...”
Fet palès, de que els comtes de Barcelona van esdevenir reis d’Aragó, però mantenint la sobirania sobre els comtats catalans, pel fet de ser comtes de Barcelona no per la seva relació amb Aragó.
El paper de les Corts Catalanes i la Generalitat com a institucions pròpies del Regne de Catalunya no del Comtat de Barcelona.

Comtats de Pere el Cerimoniós com a Princep de Catalunya

Pere el Cerimoniós, també conegut com Pere III de Catalunya-Aragó, va ser un dels sobirans més prolífics en títols i territoris de la Corona d'Aragó. Com a Príncep de Catalunya, és a dir, comte de Barcelona i sobirà dels comtats catalans, va acumular diversos comtats al llarg del seu regnat (1336–1387).

Evolució dels comtats Pere el Cerimoniós

A part del Comtat de Barcelona, Pere va tenir jurisdicció sobre altres comtats catalans, ja fos per herència, annexió o confiscació:

ComtatNotes històriques

Barcelona
Títol principal com a comte sobirà.

Urgell
Inicialment en mans del seu germà Jaume, però Pere va intervenir en la successió.

Empúries
Confiscat el 1386 al seu gendre Joan I d'Empúries i incorporat a la Corona.

Osona
Reintegrat definitivament a la Corona el 1364.

Rosselló i Cerdanya
Reincorporats després de la guerra contra el rei de Mallorca.

Pallars
No governat directament, però sota influència reial.

Ribagorça
Vinculat a la Corona per drets dinàstics.

Tot i que no tots els comtats eren governats directament per ell, com a Príncep de Catalunya exercia sobirania sobre el conjunt del territori català, que incloïa més d'una desena de comtats històrics. Alguns estaven sota control directe, d'altres sota vassallatge o influència.

Comtats catalans sota el regnat de Pere el Cerimoniós (1336–1387). Un escenari medieval en què Catalunya s'estén com un mosaic de comtats amb sobiranies, influències i annexions.

Comtats sota Pere el Cerimoniós (1336–1387)

ComtatSituació sota Pere III

Barcelona
Comtat central i sobirà

Osona
Reintegrat a la Corona (1364)

Urgell
Influència sobre la successió

Empúries
Confiscat i incorporat (1386)

Rosselló
Reintegrat després del conflicte amb Mallorca

Cerdanya
Sota control reial post-guerra

Pallars Sobirà
Autonomia amb vassallatge

Pallars Jussà
Situació similar a Sobirà

Ribagorça
Vinculat per drets dinàstics

Besalú
Ja integrat anteriorment

Conflent
Integrat a Cerdanya

Vallespir
Associat amb Rosselló

Reunions de Pau i Treva

Les primeres assemblees de Pau i Treva van tenir lloc al segle XI, en un context de violència feudal creixent. La primera assemblea documentada es va celebrar l'any 1027 als prats de Toluges, al comtat de Rosselló, sota la presidència de l'abat Oliba, bisbe de Vic. (segons el Liber feudorum maior o els escrits de l'abat Oliba)

Dates clau de les assemblees

1027: Toluges (Rosselló) — primera assemblea coneguda.
1033: Vic — ampliació de les disposicions de treva.
1064: Barcelona — noves normes incorporades als Usatges de Barcelona.
1068: Girona — confirmació i extensió de les mesures.
1173: Fontdaldara — convocada per Alfons I el Cast.
1192: Nova assemblea amb reforç de les proteccions.
1214: Barcelona — presidida pel cardenal Pere de Benevent en nom de Jaume I.

Aquestes assemblees van ser l'embrió de les Corts Catalanes, i van establir períodes de treva (dies sense violència) i espais protegits com les sagreres al voltant de les esglésies

Assemblees de Pau i Treva a Catalunya

AnyLlocContext / Notes destacades

1027
Toluges (Rosselló)
Primera assemblea coneguda, presidida per l'abat Oliba

1033
Vic
Ampliació de les disposicions de treva

1064
Barcelona
Normes incorporades als Usatges de Barcelona

1068
Girona
Confirmació de les disposicions anteriors

1173
Fontdaldara
Convocada per Alfons I el Cast

1192
--
Nova assemblea de reforç a la pau social

1214
Barcelona
Presidida pel cardenal Pere de Benevent, en nom de Jaume I

El moviment de Pau i Treva de Déu va tenir un impacte profund en la societat medieval catalana, especialment entre els segles XI i XIII. Va ser molt més que una iniciativa religiosa: va transformar la manera com es regulava la violència i es construïa el poder social.

Influències socials i polítiques

Protecció dels més vulnerables: Les assemblees prohibien actes violents contra clergues, pagesos, comerciants i pelegrins durant certs dies de la setmana i en espais sagrats com les sagreres.
Participació popular: Tot i ser impulsat per l'Església, el moviment va sorgir com a resposta popular a la violència feudal. Les assemblees reunien clergues, nobles i el poble, creant un espai de diàleg inèdit.
Control de la noblesa: Els comtes van veure en la Pau i Treva una eina per limitar el poder dels senyors feudals i reforçar el seu propi lideratge.
Impuls al comerç i la vida urbana: La protecció de mercats i comerciants va afavorir el desenvolupament de nuclis urbans al voltant de les esglésies, dinamitzant l'economia local.

Impacte jurídic i institucional

Precedent del parlamentarisme: Les assemblees de Pau i Treva van ser un embrió de les Corts Catalanes, convertint-se en un dels primers exemples de parlamentarisme europeu.
Codificació legal: Les disposicions de les assemblees van ser incorporades als Usatges de Barcelona, influenciant el dret català medieval.

Paper de l'Església

Autoritat moral: L'Església va guanyar prestigi com a garant de pau i ordre, utilitzant l'excomunió com a eina de control social.
Neutralització de moviments revolucionaris: Tot i que el poble impulsava el moviment, l'Església va canalitzar-lo per evitar que qüestionés l'ordre establert, protegint els seus propis interessos patrimonials.

Aquest moviment no només va reduir la violència, sinó que va sembrar les bases d'una societat més estructurada, amb espais de negociació i drets reconeguts. Si vols, podem explorar com es reflecteix aquest llegat en la cultura catalana actual o en altres moviments pacifistes medievals.